

ACC. N:R M. 15868 : 1-14.

Landskap: *Skåne* Upptecknare: *Olof Persson, Bjärnmond*
Härad: *V. Göinge* Berättare: " " "
Socken: *N. Åarp* Berättarens yrke: *fabrikör*
Uppteckningsår: *1962* Född år *1879* i *Visseltöfva*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Jord- och backstugor. s. 1-8
Porpare. s. 8-14.

från appot.

24/9-68

Skriv endast på denna sida.

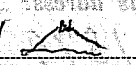
Om jordhus (jordstuga)

I nord. Västra o Östra Göttinge Närares
 samt Södra Småland är känt, att där före
 kommit jordstugor, men är dessa nu-
 mera helt försvunna. I slutet på 1800.
 talet fanns sådana som äro bebodda
 av menniskan, men ända var det gamla
 inställningar som bebode dessa stugor, men
 lär äro ha funnit familjer i enstaka fall
 som ej haft annan bostad att tillgå.
 Orsaken till tillkomsten av dessa jordstugor
 får helt tillskrivas den stora fattigdomen
 bland befolkningen i dessa trakter under
 1800 talet, och var detta enda möjliga
 för att skaffa sig ett eget tak öfver hufvudet.
 Någon luglig förbrätt till dessa stugor
 fanns icke utan var det på en jordägares

I

Fritt

När de dessa stugor fick uppföras, Vanligen
 var det långt från auservägen i bland långt
 inne i skogen som dylika stugor fick
 uppföras där ingen vägen ut uppstod för
 orsaksgäsen. Byggnads sätt var som följande:
 Stugan placerades på en backsluttning, där
 grävde man sig in i backen till så stort ut-
 rum som erfordrades för stugan som van-
 ligen bestod av endast ett rum. Invid ena
 gaveln vänd utåt fritt fält, andra gaveln
 jämte väggen var helt ingrädd i marken
 på dessa innerpartier uppmästas
 så en beklädnad av utvalda stenar som
 sammansfogades med slagen lera detta ut-
 fördes i mansströjd, Öfver på dessa väggar
 lät man så en ram av små timmstockar på
 dessa anbringade man sedan

En lög taksbod () som bestod av gamla
bräder som lades i två ~~läng~~ rikt, ovanpå
dessa lades sedan björknäver, varpå man be-
nöjde det hela med jordtorv. På tycken
att i dessa kunde växtligheten frodas.
Både som gräs och blommor. Gaveln som
vätte inåt var helt uppmurat av sten.
änna upp till takspetsen, främre gaveln där-
emot gjordes av bräder. Mitt på denna
uppsattes ett par stolpar och mellan
dessa anbringades en dör av släta bräder.
Vid sidan av dörren insattes ett litet fön-
ster, med fyra små rutor, detta utgjorde
enda möjligheten till belysning i stugan.
I ena inreströmmen i stugan hade man
en liten kamins, och rökgången från denna
ledde genom påkvarn ut vid sidan av

Kakret, stugan bestod endast av ett rum.
Vid ena sidan i rummet avskildes ett
litt utrymme för en bänk, en sådan fans
vanligen vid varje stuga, och mjölkken
från denna utgjorde ett utmärkt nä-
ringsmedel. På sommaren kunde korna
gå runt stugan och beta, utan något
förfång för jordägaren. För vinter-
utfodring samlade man ihop kvistar och
låg, som doctorkoror, som kakret på
stugan låg jämt med marken på back-
sluttningen väntade det även att korna
kunde gå där och beta. Jag hörde
i min ungdom berättas om en man
som hette Kempe, han bodde i en
jordstuga han hade även en bänk,
en gång när hon gick på toalet och

luffa, då väntade att några pojkar kom
 från besökskontoret och skände ut så
~~från~~ hon för att patta sig värsta koppans
 vis framvidan, varvid berättelsen om
 kom. Denne såg värdelsen, varvid
 hon utbrast: "Nu minns jag i ryg bajant
 på Gatan da va skär;" (ryg samma som
 berättas, bajant samma som kom)

I Bjärnum och dess utkant
 fanns en man kallad Skrädders-Timon
 han bebodde en stuga lika den här ovan
 beskrivna han försökte sig med loppning
 o lagring av gamla kläder, När han
 lämnade stugan för någon kortare tid
 skrev han på en lapp o fäste utanpå
 öfren; "Ture gått ut nyckelen av."
 Denne Ture hade en väckerklocka

car, den gamla typen, när han skulle
halvspringa fram till Björnens Sam-
hälle, hade han alltid denna kloka
med sig i kinnatien i en gammal fickduk
och så bar han den i handen. Fanns där
en telefonstolpe utmed vägen Sprang,
han alltid runt denna innan han föl-
sotte vidare, ja detta var märkliga
typer som levde under usla förhållande
som man dess bättre slipper se i våra dagar
Det är ett dystert minne från vårt
gamla klassamhälle, vad det gäller
de gamla jordstugorna och konsten
att uppfostra dessa så var ju denna
inte större än att beträkta vanden
med någon god hjälp kunde utföra detta
viktigt säkerligen också var följt

6/

När jordstugan kan vi övergå till en
 annan bebyggelse typ nämligen *storstuga*
 dessa var vanligen av något högre klass
 och lågsgående en bakslutning
 med endast bakstugan ingår. De vara
 i regel av något större format inrymmande
 en *storstuga* samt ett kök av mindre
 format ofta med jordgolv eller också med
 sortsvarade flata stenar. När köket upp
 gick en murning av gråsten, och ned till fons
 en öppen så kallad fyr, på denna kunde man
 elda och röken gick rakt upp i muren
 här kunde man laga sin mat man hade
 befallningar med höga ben på dessa an-
 lingsgator kokkärlin och så eldade man
 inunder, och maten satl på kanten av
 fyren som även var av utsöta större

Stenar, 7 regel Form en liten lykka runt
huset, med någon mindre avgäld, o' samfäll
(Härfjärn har väl sossarna hämtat sin jordpolitik)
någ mönste att moran kall på fyr,
Stenen under sin mattlagning, om situa
och uttalante från den tiden, att en
Kvinna inte fick kallas för koring, för
an hon föte 8 pojkar och slöt upp en
fyrsten med ändan, Om dessa bortspe-
gor, är inte mycket mer att säga.
Men på vissa platser var de gamla
folkrika i dessa karga byggen och stod
där omgiva endast ~~med~~ av vildgräs fränsat
nägra buskar, Ambroti o' Lavendel.

Men går vi över från den grepp,
människor som levde under här om
8,
skrivna förhållanden kan vi övergå

till en annan grupp av befolkningar
som hade stor dominans i Norra Skåne
och södra Småland nämligen Torpare
och deras Torpstugor. Dessa tillhörde en
klans som var något överlägsen de här
tidigare omkröna. Dessa levde på en
något säkrare grund och vändiga med
något större resurser och stod i Ryks
böckerna antecknade med den högvärdiga
titeln Torparen, medan

För att erinra denna titel föregick detta
är följande, Man fick från någon slantbru-
kare stäppla som det hette, ett vist jord
område vist ente från inägorna utan
från utägorna ofta på avlägsen plats
Så upprättades en Torpkontrakt detta
löd alltid på 49 år, och kom

att innehålla olika besöksbeskrivningar be-
räknade av storleken på det städgårds om-
rådet. Med detta kontrakt på fickan
kunde man så gå till verkid med att upp-
göra sig en bostad efter hundra sed. Sedan
blev det att rövja och bryta muren
och odla byggd som det heter
Vad konstade beträffar blev den ju
mycket premiet den bestod av ett
~~ett~~ större rum, kök förestuga samt
lilla stuga på ena ändan av huset.
Vidare uppfördes en mindre ladugårds
byggnad. Med utbehörig ägning
var det dåligt beställt. man hade inte
känd att gräva någon brunn, utan var hän-
visad till att söka upp en plats där
som zans Källsprång, där man kunde

Gräva sig en källa och därifrån hämta
 sa pite vatten. ofta kunde den bliva lön-
 gt. avlägsen. Vid denna källa fick man
 även utföra all trättan. När man sköt-
 tade mark till en torp lagan bet blest
 detta av varierande storlek och blev
 torpkontraktens bestämning i för-
 hållande därtill. Avgälden skulle i
 regel utgå med ett mindre belopp. för öv-
 rigt med arbetsdagsvetken som skulle
 utföras på gården vanligen de bästa dags-
 vetken dels onantliga och dels tvintliga.
 och nu är jag hemmas på fast mark
 när jag omtalar, att mina föräldrar skulle
 göra vardera 12 dagsvetken. men med
 Torp mark i mindre utsträckning
 kunde det räcka med 6 dagsvetken av.

11

LIVS ÖRNSKÄNSKAPSPRISER! BÅN... språkbrukets ändas på den höjstade sidan

Var dera försam. I enstaka fall kunde
torpsmarken var av den storlek, att ännu
större avgäld kunde utgå. Var torpsmarken
av den storlek, att där kunde födas en
KO, och några får, som ofta var fallet
skulle torpsaren ha rätt sommarbitte
för dessa på gårdens utmarker. Vidare
skulle han få vänta lite ofafadsvin
från krogon såsom gämnar o dylikt skall
även anföras, att vid utförande av
spisputerade dagsverkan fri kost skulle
erhållas på gården, Stängsel omkring
det städjade området fick torpsarndjälvr
ombesöja. Dyligen torp förekom i rik-
lig mängd i slutet av 1800 talet. I den
by Applehult i Visselofta församling
fanns icke mindre än 5 stycken.

När de 49 åren var tillänta hände någon gång att Fouparn fick lämna sitt hems och denna mark lades till hemmarvet igen, men något senare tillkom ensättnarelagen som gjorde, att de kunde inte drivas bort från sina hems, i en del fall mögjar hemmansägaren fri köpsrätt till marken för ett högt pris och det kunde bli ett eget hem, av vilka några femmi kvar ännu i våra dagar. De flesta är dock borta endast en kvintroy fins kvar. Möjligan någon tyckte Syren besta som står där drömmande om en tid som länge sedan försvunnit talande om en folkgrupp som fört en förtvålad kamp för sin tillvaro

Men av deras efterkommande som
fick gå ut i världen, och söka sitt le-
vebröd är många som söker sig tillbaka
för att korta en blisk på de tivar o
stämmer där de levit som barn o kraft-
månge glädje ämnar som fans även
i dessa tider.

Harmed slutar jag denna min
berättelse, och hoppas ni kanske
kan utvinna något av denna,
med benäget översende för mitt
dåliga skrivsätt.

med Högaaktning
Olof Persson